

Šumarska organizacija „Ilirije“ za vrijeme francuske vladavine (od 1809—1813.).

Važnost francuske vladavine u t. zv. Iliriji, a napose i velikom dielu Hrvatske, ocrtao nam jur g. 1882. u „Šum. listu“ pisac razprave: „Prilozi k povjesti šuma i šumskoga gospodarstva u Hrvatah“ upodpunjenja tamo spomenutoga radi, donášamo u sljedećem prevod članka: „Die forstliche Organisation während der französischen Regierung in Illyrien 1809—1813“, što no ga je nadšumarnik L. Dimitz nedavno objelodanio u „Centralblatt für das gesammte Forstwesen“, nebi li tako potaknuli i opet koga na daljnje objelodanjivanje priloga za hrvatsku povjest šumarstva.

„Izvor ove historičke crtice jeste dekret, kojega je u ime francuskoga cara izdao generalni gubernator ilirskih provincija vojvoda dubrovački dne 5. lipnja 1810. g. U tome se dekretu na predlog generalnoga intendanta financija ustanovljuje, da se obzirom na velike prihode, koje bi država mogla uz shodni nadzor i upravu u ilirskih provincijah nahodećih se šuma dobivati, za te provincije imenuje: jedan šumarski pročelnik (Oberforstmeister), dva nadšumarnika, dva šumarnika i devet šumara. Ove činovnike zajedno sa nadlugari da će imenovati gubernator na predlog generalne intendancije. Namještenje lugara pako, prepušteno bi šumarskomu pročelniku. Pri tom se ipak zahtievalo, da se svi ovi, kao i svi ini šumarski činovnici imadu uzeti vazda iz reda onih, koji se k tomu potrebnim znanjem izkazati mogu. Nadalje se zahtievaše, da bude veći dio ovih činovnika vješt njemačkomu ili talijanskomu jeziku, a svi skupa da su, ako je moguće, vješti francuzkomu jeziku.

Zanimivo je nadalje prisposodobiti plaću tih šumarskih činovnika sa današnjimi. Ova je plaća iznašala:

Za šumarskoga pročelnika na godinu	8000 Frc.
uz uredovni i putni paušal pako	9000 „
„ nadšumarnika 4000 frc. i 1000 fr. putn. paušala, dakle	5000 „
„ šumarnika 3000 „ „ 600 „ „ „ „	3600 „
„ šumara 2000 „ „ 400 „ „ „ „	2400 „
„ nadlugara prvoga razreda	1200 „
„ „ drugoga „	1000 „
„ lugara prvoga razreda.	500 „
„ „ drugoga „	350 „
„ „ trećega „	300 „

Hrvatsku, Rieku i Kvarnersko otočje, a trećem upraviteljstvu, kojega se djelo-krug protezao preko čitave Dalmacije do Dubrovnika, bijaše sjedište na Rieci.

Isti spis konstatuje nadalje, da su se sva tri upravitelja tih ureda, Francuzi, ulazom austrijske vojske u rečene predjele, udaljili, te da se usljed toga o drugom i trećem upraviteljstvu radi pomanjkanja tomu potrebnih spisa ništa izviestna priobćiti nemože. Biti će dakle u sljedećem ponajglavnije govor samo o prvom upraviteljstvu za Kranjsku, Korušku i Istriju, imajućem sjedište u Ljubljani.

Činovništvo te prve konzervacije, brojeće jednoga konservatera, dva nadzornika prvoga razreda, jednoga nadzornika drugoga razreda, jednoga podnadzornika (Unter-Inspektor) prvoga razreda, dvijuh podnadzornika drugoga razreda, deset šumarnika prvoga, četiri drugoga razreda, dva šumska mjernika, 12 nadšumara, 51 šumara prvoga, 70 šumara drugoga i tri šumara trećega razreda.

Plaća tih činovnika pako bila je na sljedeći način sistemizirana:

Konservater zajedno sa uredovnim paušalom dobivao je godiš.	12000	frc.
Nadzornik prvoga razreda	4000	"
" drugoga "	3000	"
Podnadzornik prvoga razreda	2400	"
" drugoga "	2000	"
Šumarnik prvoga razreda	1500	"
" drugoga "	1300	"
Šumski mjernik	1500	"
Nadšumar	800	"
Šumar prvoga razreda	400	"
" drugoga "	350	"
" trećega "	300	"

Troškovi sveukupnih plaća i uredovnih potrebstina ovoga upraviteljstva iznašahu do 108.400 frc., ostalih dvijuh upraviteljstva pako oko 80.000 frc. Ove činovnike imenovao je, do uključno podnadzornika, sam car, a od šumarnika dolje, generalni gubernator.

Osim ovih šumskih činovnika bilo je u okolici Ljubljane namješteno jošte i 15 čuvara lova, koji su već kao posjednici zemljišta njemačkoga, reda „Com-mende Ljubljane“ bili obvezani svim zvierokradjam po mogućnosti na put stati. Plaću nisu doduše nikakovu dobivali, ali su zato već od vajkada bili prosti od plaćanja kućarine i inih daća. Dužnosti tih šumarskih činovnika bile su slie-deće: Konservater šuma imao je najmanje jedanput na godinu cieli podčinjeni mu kotar proputovati, dnevnik nadzornika i podnadzornika preizpitivati i vidirati; nadalje generalnoj guberniji izvještivati sve pronadjene nekorektnosti, radi odstranjenja istih, nadalje podnašati izvješća o kvalifikaciji činovnika, te predloge u pogledu poboljšanja šumskih kultura. Bez privole konservatera nije se smjela ni koja vrst sječe provadjati, a kod znatnijih prodaja imao se za savjet upitati i sam gubernator. Carska lovišta i ribolove mogli su upravitelji državnih dobara zakupljivati samo na temelju obćih prodajnih uvjeta, po-

tvrdjenih od konservatera. Kod samoga davanja u zakup imao je vazda prisustvovati jedan šumarski činovnik kao zastupnik konservatera. Koncem godine imao je konservater generalnoj guberniji podastrijeti izkaz prihoda povjerenoga mu područja.

Nadzornici i njihovi zamjenici (podnadzornici) bijahu dužni podčinjene im kotare svakoga četvrtgodišta proputovati, te o tom putovanju podnieti izvješća konservateru šuma. Uredba ta odgovara na neki način u današnjem nadšumarskom sistemu uvedenom periodičnom inspiciranju šumarnika. Kod većih prodaja morali su ovi organi voditi t. z. verbalne iztrage, preizpitivati uredovanje šumarnika, te o obnalazu konservatera izvještivati.

Šumarnici bili su dužni rukovoditi specialno uredjenje šumskoga gospodarstva, kod svake prodaje drva imali su prisutni biti, samo sječu odkazanih drva smjeli su strankam dozvoliti, i to jedino na temelju namire izdane od strane upravitelja domäina. Kod odsudjivanja šumskih štetočinaca i zvierokradica zastupahu oni upravu kod sudova. Njim pripadaše nadalje utjerivanje globa obsudjenih stranaka u podčinjenom im kotaru, a tako unišli novac podnašahu upravitelju domäina svoga kantona. — Šumskim mjernikom bijaše zadaća točno označivati šumske medje naprama posjedom privatnika kao i občina. U tu svrhu potrebna putovanja morali su preduzimati bez osobite nadoknade, te pomoću šumskih prosjeka i medjnika shodna uredjenja provadjati. Nadalje im pripadaše i crtanje šumskih karta, koje su onda predlagali konservateru. Osim svagdanjega poslovanja bilo im je slobodno baviti se i izmjerom i diobom občinskih šuma, u koje im se ime iz občinske blagajne po 2 frc. za hektar (2779 b. hv.) platilo. Nadšumari i šumari vodili su nadzor nad svimi carskimi, sekvestralnimi te občinskimi šumami, lovom i ribarstvom. Pripadajuće im reviere imali su danomice obilaziti, te o svem, što se dogodilo, šumarnike izvještivati. Ako su koj šumski prekršaj ili ini prestupak proti zakonom lova i ribarstva pronašli, imali su umah pismenu prijavu sastaviti, te progon šumskoga prekršitelja svimi pravnimi sredstvi pospješivati. U slučaju potrebe imali su oružnikom pomoć pružiti. Vlastni su bili zahtievati od stranaka predočenje oružnih listova, a u slučaju pomanjkanja takovih, zaplieni puške. Za razprave proti šumskim prekršiteljem, obnašahu kod sudova službu javnih stražara, te su i tom zgodom bili vlastni oružje nositi, bez da su morali zato ikakovu taksu plaćati. U ilirskih pokrajinah dielile su se šume a) u carske lugove i šume, b) sekvestrirane šume, c) zajedničke t. j. pravom služnosti obterećene šume.

Carskim lugovom i šumam pribrajahu se i one šume stanovitih gospoštija, koje se već prije u tih pokrajinah smatrahu vlastnošću kameralnih, bankalnih, vjerskih te naukovnih zaklada. Zatim šume, koje su pripadale carskim rudokopjam u ilirskom dielu Koruške, a napokon i sva pojedina stabla nalazeća se uz brodive rieke i morske obale. U tih šumah bijaše dozvoljeno samo pojedina nadstojna stabla i vjetrolomi srušena stabla prodavati, a u visokih se šumah smjela voditi samo po načelih šumarstva osnovana sječa.

Pravljenje pepeljike bijaše dozvoljeno samo u onih predjelih, iz kojih je izvoz samoga drva bio nemoguć. Paša ovaca i koza, lomljenje kamenja i kopanje pjeska, bilo je u tih šumah strogo zabranjeno, isto tako se u blizini ovih šuma nije smjelo nikoje drvo trošeće poduzeće osnovati.

Rečeni spis drži sve te propise vrlo shodnimi, nu veli podjedno, da se isti nisu u obzir uzimali. U ostalom veli se na koncu toga odsjeka, da se od prije postojećih šuma državnih dobara nije nijedna prodala, niti posvema posiekla, osim one državnoga dobra Thurn (Tivoli kod Ljubljane) koja je u svrhu dobave za tamošnji kastel potrebnih palisada skoro posvema izsječena; nu naproti tomu da je dobila i opet administracija državnih dobara znatan prirast na šumištu, utjelovljenjem dobara njemačkoga i maltežkoga reda.

Pod sekvestriranimi šumami razumjevahu se u prvom redu takove, od kojih su občine i pojedini privatnici godišnju njeku kvotu plaćali u svrhu bezplatnoga drvarenja i paše, a po svoj prilici bijahu to prieporne šume. Utjelovljivanje takovih šuma u konservaciju uzsljedilo je zato, da se raznim nekorektnostim na put stane, posebnim carskim dekretom koji je odredjivao, da se sve izprave, koje su glasile na posjed ma koje šume, imadu intendanciji predložiti, za da se iztraže i potvrde ili pako zabace. Francezko činovništvo nije međjutim moglo taj silni materijal u to kratko doba svladati, i tako je to pitanje ostalo za onda neriješeno.

Kod prodaja u sekvestriranih šumah, bijahu mjerodavna ista ona načela, koja i kod šuma prve kategorije (a). —

Pogledom na zajedničke šume spominje se još, da bi točno izpunjivanje svih onih propisa, koji se na ove, nadzoru konservacije podvržene šume, odnašahu, veoma koristonosnim plodom urodilo bilo, kad bi se svim tim odredbam i u istinu udovoljilo bilo. Nu do toga nije došlo, jer privatnim šumarom manjkao je potrebni autoritet, kojega su istom potvrđenjem od strane konservacije steći mogli. Ovu potvrdu steklo si je pako do god. 1813. samo šumarsko osoblje gospoštije Gotsche. Prihodi konservacije sastojahu se iz I. prihoda šuma, II. prihoda lova i III. prihoda ribarstva.

Pogledom na приход šuma bijaše šumarskoj upravi dozvoljeno, izim prodaje debljevine i suharaka, novčivati takodjer i travu, stelju i žirovinu. Kod svih prodaja i iznajmljivanja bili su šumski izaslanici obvezani, upravitelju državnih dobara dotičnoga kantona odnosne ugovore podastrieti u svrhu registracije. Nijednoj međjutim stranci nisu smjeli dozvoliti uporabiti pravo koje je dostala prije, nego li se mogla izkazati namirom upravitelja, da je ugovorenu svotu točno izplatila. Kod procjenivanja drva ravnahu se šumarski činovnici po cijena, za koje su i drugi privatnici svoja drva prodavali.

Ribarstvo u svih brodivih riekah i jezerih proglašeno bi doduše carskim zakonom regalnim pravom, naproti se ipak prepustio ribolov po ostalih potocih posjednikom obijuh obala. Nu ni na ta se načela nije u ilirskih pokrajinah uzimao obzir, već se mućec trpilo, da se posjednik svojim pravom i na dalje služio. Na taj način su napokon svi ribolovi toli prije postojećih državnih

dobara, kao i onih bečkim mirom na novo u posjed državi pripalih, postala svojinom domäina. Ovo pravo ribarenja iznajmljivalo se od vremena do vremena javnom dražbom, a najamninu inkasirao je upravitelj državnih dobara. Isto tako je i lovno pravo proti slovu zakona ostalo i nadalje vlastnost raznih posjednika.

Francezi uvedoše nadalje naredbu, da se je dozvola nošenja lovne puške, mogla zadobiti uplatom od 10 frc.

Izvjeseće spominje nadalje i prihode prve konservacije, nu veli, da k tomu potrebni spisi još manjkaju, te da je s toga upravitelju naloženo, da dotične izkaze sastavi. Po bilježka upravitelja imao je prihod u godina 1812. i 1813. iznašati brutto 88145.45 frc.

Nadalje se kao dosta velik prihod konservacije spominje i onaj novac, koj je imao unići za osudjene šumske prekršaje, kao i takav, dosudjen radi lovnih i ribarskih prekršaja, te globe onih, koji su bez dozvole oružje nosili. Kazan šumskih prekršitelja sastojao se je u naknadi štete. Proti prekršiteljem lovnoga i ribarskoga zakona postupalo se je tako, da su im se polag njihovoga imućstva globe od 50—100 frc. dosudile; a nošenje oružja bez dozvole, kažnjeno bje globom do 50 frc. Svim ovim kaznam bijaše pribrojeno jošte 10% na ime ratnoga prireza. Postupak kaznene razprave bijaše kratak i brz. Tuženik imao se je po zakletom šumaru predvesti redarstvenomu sudu kao prvoj molbenoj oblasti, gdje se onda proti njemu, kao i proti svakoj inoj civilnoj stranci povela razprava. Kod razprave zastupao je šumsku upravu jedan od opunovlaštenih šumskih činovnika, uz pripomoć državnoga odvjetnika, koj je u ime njihovo prijavu podnašao. Osuda bje onda priposlana šumarniku dotičnoga kotara za da dosudjenu odštetu i globu utjera. Svake četvrtgodine polagao je šumarnik račun ob u tom vremenu od stranaka uplaćenih odšteta i globa: ili je pako prijavio nemogućnost uplate od strane obsudjenika, što se onda u glavni kazneni registar ubilježilo.

Ovo je na kratko nacrt francezke šumarske organizacije u ilirskih pokrajinah. Uočimo li pako cieli taj nacrt jošte jednom, to ćemo morati Francezom priznati, da su oni državnim dobrom i šumarstvu — odgovarajuću pozornost svratili, te takove uredbe stvorili kojih valjanost nemožemo nijekati.

Ma sve da se u rečenom izvješću na mnogih mjestih i spominje, da je kod provedbe organizacije mnogo toga još neriješeno ostalo, navlastito da konservater i nadzornik nisu bili strukovnjaci, te da su se mnogovrstne tužbe dizale osobito radi neosnovanih sekvestracija šuma, to se sve to ipak imade pripisati prije svega okolnostim, koje su svagda neizbježive za vrijeme vojničke okupacije tudjega zemljišta. Uza sve to ipak, sve su te institucije Franceza, stvorene u pogledu razvitka državnih dobara i šumske uprave vriedne spomena; ponajpače s toga, što u navedenih uredbah nalazimo glavni nacrt i današnjega upravnoga sistema državnih šuma i dobara, sa karakteristično izraženim načinom nadzora.

Napokon spomenut ćemo jošte i one privremene naredbe, koje je izdala austrijska vlada dne 17. studena 1813. nakon reokupacije, pogledom na carske i sekvestrirane šume. Naše izvješće spominje nadalje, da su svikoliki šumski činovnici bili podložni privremenom upraviteljstvu domäina. Provođanje verbalnih iztraga proti šumskim štetočincem bijaše povjereno šumarom, nadšumarom pako predvedenje istih, a umjesto neprisutnih nadzornika, imali su voditi šumarnici intervenciju kod sudbenih iztraga. Utjerivanje globa i odšteta spadaše medju dužnosti upravitelja domäina. Nijedna prodaja a niti bezplatno odkazivanje ma koje vrsti drva iz carskih i sekvestriranih šuma nije se smjela obaviti bez naročite dozvole upraviteljstva domäina. Svaka dozvola u tom pogledu imala se je uz odobrenje šumarnika i vidiranje dotičnoga činovnika upraviteljstvu na odobrenje priposlati, te ubilježiti u glavnoj knjizi upravitelja. Za da se pako u pogledu već provedenih prodaja nedogodi kakova nekorektnost, bje naredjeno, da svaki upravitelj sa šumskimi povjerenici svoga kotara ima ustanoviti vrieme, za koje su stranke dužne, već kupljeno i obaljeno ili još na panju se nalazeće drvo izvesti; u protivnom slučaju pako zato vrieme još ne izveženo drvo zaplieniti. Napokon bijaše upraviteljem domäina naloženo, da savjestno vode i predlažu sposobnik šumarskih činovnika svoga kotara, za da se upravi kod predstojeće redukcije činovništva omogući shodan izbor nadalje u službi pridržanoga osoblja.

Netom spomenuti članak najbolje nam karakteriše veliku brigu, koju je francezka vladavina posvetila bila u ono doba šumarstvu u „Iliriji“, kamo, kao što je poznato, takodjer velik dio Hrvatske spadaše.

Zagreb, koncem godine 1885.

L. S.
